

РЕЦЕНЗИЯ

от проф д-р Нели Андреева Бенчева

Академия по национална и информационна сигурност/АНИС/

Назначена за член на Научно жури със Заповед на Началник на НВУ "Васил Левски", №РД-06-395/05.12.2025г.

на дисертационния труд на **КАСПАРС КИКСТЕ**

на тема **„ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ВОЕННО-ИКОНОМИЧЕСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА СТРАНИТЕ ОТ БАЛТИЙСКО - ЧЕРНОМОРСКИЯ РЕГИОН”**,

представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (сигурност и отбрана)”

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Дисертационният труд е посветен на актуална тема, свързана с изследване на възможностите за военно-икономическо сътрудничество на страните от Балтийско-Черноморския регион.

Днес, в условията на нарастващи заплахи от военни конфликти, тероризъм, екстремизъм и др., нараства потребността от задълбочаване на военното взаимодействие между страните от ЕС, особено на регионално ниво. В този контекст, голямо значение придобива търсенето на възможности за засилване на военното и икономическото сътрудничество, и колективната отбрана. Направените анализи и изводи от проведеното изследване в настоящия дисертационен труд, са от ключово значение за установяване на дългосрочно и устойчиво военно и икономическо сътрудничество на страните от Балтийско-Черноморския регион. Въпреки съществуващите научни изследвания по тази тематика, основни въпроси, като възможностите за развитие на военното и икономическо сътрудничество в рамките на страните от Балтийско-Черноморския регион се нуждаят от по-обстойно проучване и анализ. В тази връзка, избраната тема третира важни и

актуални аспекти на международното военно и икономическо сътрудничество на страните от Балтийско-Черноморския регион. Проведеното изследване категорично доказва необходимостта от научна обосновка на икономическите, политическите и военните предимства от създаването на съюз на страните от този регион и укрепване на регионалната сигурност. Постигнатите резултати имат практическо значение и съдържат научна новост като; необходимост от създаването на съюз и нова система за колективна сигурност в Източна Европа; разработване на йерархичен модел на състава на страните от Балтийско-Черноморския съюз; разработване на икономическа стратегия за подобряване на ефективността на участието на Латвия като част от съюза на тези страни. Конкретните възможности за сътрудничество са пречупени през призмата на съвременните тенденции на глобалната и регионална геополитическа ситуация.

Направеното проучване, задълбочените анализи, констатации и изводи, както и цялостното съдържание на дисертационния труд са в пълно съответствие с избраната тема, а получените резултати и направените предложения могат да се използват от управленските нива на военни и икономически институции за разработване на конкретни мерки за развитие на военно-икономическото сътрудничеството на страните от Балтийско и Черно море.

Считам, че докторантът показва не само добра теоретична подготовка по избраната тема, но и точно определя новите проекции по отношение на практическата интерпретация на резултатите от изследването, за задълбочаване на международното военно и икономическо сътрудничество на страните от региона на Балтийско и Черно море. Умело, със солидни обективни аргументи и доказателства, докторантът постигайки целта и конкретните задачи обосновава актуалността на избраната тема.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е разработен в обем от 217 стандартни страници. По

отношение на структурата и съдържанието на дисертационния труд е постиганото добро и логично представяне на материала. Трудът е структуриран по следния начин: въведение, три глави, заключение, литература и приложения. Резултатите от изследването са илюстрирани на 26 таблици, 15 фигури и 11 приложения. Представен е списък на съкращенията.

За целта на научното изследване се прилага методология, която включва система от научноизследователски методи. Използвани са следните основни методи: системно-структурен анализ, методи на сравнителен, исторически и логически, количествен и качествен анализ, анализ и синтез, експертни оценки, SWOT анализ и др. Приложената методология се базира на научни изследвания, политически документи, стратегии на национални и международни организации и др. относно ролята на военния сектор за осигуряване на националната сигурност, икономическо развитие, военно сътрудничество и партньорство. Използвани са множество подходи и теории, като теорията за баланса на силите; теорията за баланса на заплахите; теорията за дилемата на сигурността; теорията на възприятието и др. Основната хипотеза, на която се основава изследването е, че сигурността на страната на национално и регионално ниво се определя както от развитието на собствен военен сектор, така и от предимствата на международното военно сътрудничество.

Целта на дисертационния труд е ясно и конкретно формулирана, а именно разкриване на теоретичните и практическите основи за развитие на международното военно сътрудничество между страните от Балтийско-Черноморския регион. За изпълнението на целта са поставени три задачи.

Предметът и обекта на изследване са логически свързани с основната хипотеза, цел и задачи.

Въпреки съществуващите ограничения на изследването, породени от особеностите на реализиране на концепцията за укрепване на военното сътрудничество на Балтийско-Черноморския регион и по-специално икономиката

на Латвия, получените резултати и оценки са обективна основа за постигане на целите и задачите на изследването.

В първа глава се разглеждат теоретичните основи на същността и волята на военното и икономическото сътрудничество между държавите. Особено внимание е отделено на характеристиката на системата на национална сигурност, военния сектор и военно-икономическото сътрудничество като фактор за осигуряване на националната сигурност.

Във втора глава е направена аналитична оценка на развитие на сътрудничеството между страните от Балтийско-Черноморския регион на основата на сравнителна характеристика на икономическия и военния сектор. Анализирани са основните геополитически и икономически предпоставки за създаване на БЧС.

Трета глава разглежда перспективите за развитие на икономическия и военен потенциал на Балтийския регион и конкретно Латвия, като част от системата за регионална и колективна сигурност.

Считам, че общата характеристика и структурата на дисертационния труд отговарят на изискванията за изпълнението на целта и поставените задачи.

3. Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

Приемам посочените от докторанта научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд.

Определено считам, че съдържанието на дисертационния труд и резултатите от самостоятелно осъществено изследване дават основание да се открият следните основни научни и научно-приложни приноси:

Научни приноси

- На основата на задълбочен критичен анализ на съвременните теории и практики са разкрити и обогатени теоретичните виждания за военното сътрудничество, партньорство, като основа за защита на националната и регионална сигурност. На тази база се обосновава необходимостта от

изграждане на нова система за колективна сигурност на страните от Източно европейския регион.

- Разкриват се нови знания за военно-икономическо сътрудничество между страните от Балтийско-Черноморския регион, основани на разработените предложения за постигане на общите интереси, чрез координация на политиката за сигурност и икономическото развитие.

От **научно-приложните приноси** ще открия:

- Разработен е модел за военно-икономическо сътрудничество на страните от Балтийско-Черноморския регион с научно обоснована йерархическа структура.
- Предложени са специфични методологични подходи за определяне на дела и формите на военно-икономическо сътрудничество на страните от Балтийско-Черноморския регион.
- Научно-обоснована е концептуалната платформа на стратегията на Латвия за устойчиво икономическо развитие в контекста на сътрудничеството на страните от Балтийско-Черноморския регион.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа ценни за практиката идеи, резултати, виждания, и конкретни препоръки, които с успех могат да се използват от военните експерти на страните от Балтийския и Черноморския регион за задълбочаване и укрепване на военно-икономическото сътрудничество, чрез създаването на БЧС като военна стратегия и отговор на настъпващите глобални и регионални промени. Получените аналитични резултати не само обогатяват съществуващите знания, но и съдържат нови виждания и методологични подходи за развитие на нови форми на сътрудничество в рамките на съществуващите и изграждане на нови военни съюзи на държавите в Балтийско-Черноморския регион. В контекста на проблемите

в съвременната система на европейска и световна сигурност, предложението за формиране на съюз между страните от Балтийско –Черноморския регион е от стратегическо значение за гарантиране на военно-икономическата сигурност на региона. Научната обосновка на формирането на такъв съюз води до обединяване и обогатяване на ресурсите на региона и допринася за специализация на страните в новите условия на дигитална икономика. Направените аналитични оценки и сравнителни характеристики в дисертационния труд на развитието и мащаба на военния сектор на страните, имат висока практическа стойност за осигуряването на сигурността в съвременните условия, като се търсят военни, икономически и други форми на сътрудничество. По тези въпроси докторантът излага и защитава свои идеи, виждания и конкретни предложения за подобряване на националната стратегия за развитие на Латвия. Определени са и основните задачи и насоки за участието на Латвия в БЧС, с оглед осигуряване на колективната сигурност.

Можем да обобщим, че резултатите от дисертационното изследване обогатяват теорията и практиката на въпросите на националната и икономическа сигурност в регионален и глобален разрез.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Във връзка с дисертационния труд са публикувани 6 /шест/ научни статии. Четири статии са самостоятелни и две статии са в съавторство. Статиите са публикувани на английски език. Статиите са публикувани в международни индексирани списания: IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security (WoS), Three Seas Economic Journal (издателство Baltija), Economics and Education (Рига, Латвия), ACCESS to Science, Business, Innovation in Digital Economy (България) и сборник с доклади от конференции. Не са посочени цитирания от други автори. Публикуваните научни статии са свързани с темата на дисертационния труд.

Общият брой точки от научните публикации е 50. Докторантът не само

изпълнява, но превишава националните минимални наукометрични показатели за придобиване на ОНС „доктор“.

6. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

В хода на изследването са проучени 293 бр. литературни заглавия на английски и руски език. Богатият набор от литературни източници, направеният критичен анализ на различни дефиниции, теоретични концепции, практически модели на системата за национална сигурност недвусмислено показват, че дисертационният труд е резултат от задълбочено проучване и изследователска дейност. Това е позволило на докторанта да разгледа проблема на сигурността и възможностите за сътрудничество на страните от Балтийско-Черноморския регион от различни аспекти –военни, икономически и политически.

Използваната литература е актуална и пряко свързана с темата на дисертационния труд. Приет е единен подход на цитиране. В скоби, коректно са посочени цитираните литературни източници по години, което улеснява препратката към съответните автори.

Прави впечатление, че докторантът има добра теоретична и практическа подготовка и задълбочена познаваемост на процесите на международното военно и икономическо сътрудничество между страните от Балтийско-Черноморския регион. Направените научно обосновани заключения и изводи след всяка глава показват умението на докторанта да анализира, творчески да интерпретира и обобщава получените резултати, като изказва собствено отношение, подчинено на целите и задачите на изследването.

Като заключение мога да отбележа, че докторантът показва добро познаване на въпросите и различните изследователски аспекти на дисертационния проблем. Постигнатите резултати показват, че докторантът има добра теоретична подготовка, солидни практически познания и умения, които са позволили да се проведе самостоятелно научното изследване.

7. Оценка за автореферата

Авторефератът отразява коректно и точно структурата и съдържанието на дисертационния труд. В него са включени основните раздели на дисертацията, резултати от направеното проучване, изводи, научните и научно-приложните приноси и научни публикации.

8. Критични бележки

Нямам съществени критични бележки към дисертационното изследване. Като препоръка към докторанта в бъдещата му работа бих посочила да задълбочи проучването на изследваната тема, тъй като нейната актуалност и значимост ще нараства.

Препоръчвам на докторанта да публикува резултатите от дисертационния труд в световни бази данни (Scopus /Web of Science).

9. Лични впечатления и други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение

Не познавам лично докторанта и нямам лични впечатления от неговото научно развитие.

10. Заключение

Предвид достойнствата на дисертационния труд, актуалността и значимостта на изследвания проблем, необходимостта от търсене на възможности за военно-икономическо сътрудничество на страните от Балтийско-Черноморския регион, доброто теоретично и практическо равнище и способността на докторанта за извършване на изследователска дейност, може да се обобщи, че представеният дисертационен труд отговаря на нормативно заложените критерии и наукометрични показатели за присъждане на научна степен „доктор”.

11. Оценка на дисертационния труд

Като имам предвид научните достойнства, научните и научно-приложните

приноси на дисертационния труд, **давам положителна оценка** на представения за публична защита дисертационен труд и предлагам на Почитаемото научно жури да присъди на **КАСПАРС КИКСТЕ** образователната и научна степен „доктор” в Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.7. Администрация и управление, Докторска програма: "Организация и управление извън сферата на материалното производство (сигурност и отбрана)".

19.12.2025 г.
гр. В. Търново

Рецензент:

/проф д-р Нели Бенчева /

R E V I E W

by Prof. Dr. Nelly Andreeva Bencheva

Academy of National and Information Security/ANIS/

Appointed as a member of the Scientific Jury by Order of the Head of the National University “Vasil Levski”, No. RD-06-395/05.12.2025

of the dissertation work of **KASPARS KIKSTE**

on the topic **“OPPORTUNITIES FOR MILITARY-ECONOMIC COOPERATION OF THE COUNTRIES OF THE BALTIC - BLACK SEA REGION”**,

submitted for the award of the educational and scientific degree “doctor”

under the doctoral program “Organization and management outside the sphere of material production (security and defense)”

1. Relevance and significance of the developed scientific problem

The dissertation is dedicated to a topical topic related to the study of the possibilities for military-economic cooperation of the countries of the Baltic-Black Sea region.

Today, in the conditions of growing threats from military conflicts, terrorism, extremism, etc., the need to deepen military interaction between the EU countries, especially at the regional level, is growing. In this context, the search for opportunities to strengthen military and economic cooperation and collective defense is gaining great importance. The analyses and conclusions from the research conducted in this dissertation are of key importance for establishing long-term and sustainable military and economic cooperation of the countries of the Baltic-Black Sea region. Despite the existing scientific research on this topic, basic issues, such as the possibilities for the development of military and economic cooperation within

the countries of the Baltic-Black Sea region, require more thorough study and analysis. In this regard, the chosen topic deals with important and current aspects of international military and economic cooperation of the countries of the Baltic-Black Sea region. The conducted research categorically proves the need for scientific justification of the economic, political and military advantages of creating an alliance of the countries of this region and strengthening regional security. The achieved results have practical significance and contain scientific novelty such as; the need to create an alliance and a new system of collective security in Eastern Europe; development of a hierarchical model of the composition of the countries of the Baltic-Black Sea Union; development of an economic strategy to improve the effectiveness of Latvia's participation as part of the alliance of these countries. The specific opportunities for cooperation are refracted through the prism of modern trends in the global and regional geopolitical situation.

The conducted research, in-depth analyses, findings and conclusions, as well as the overall content of the dissertation work are in full accordance with the chosen topic, and the results obtained and the proposals made can be used by the management levels of military and economic institutions to develop specific measures for the development of military-economic cooperation of the Baltic and Black Sea countries.

I believe that the doctoral student shows not only good theoretical preparation on the chosen topic, but also accurately determines the new projections in terms of the practical interpretation of the results of the study, for deepening the international military and economic cooperation of the countries of the Baltic and Black Sea region. Skillfully, with solid objective arguments and evidence, the doctoral student, achieving the goal and specific tasks, justifies the relevance of the chosen topic.

2. General characteristics and structure of the dissertation work

The dissertation work is developed in a volume of 217 standard pages. In terms of the structure and content of the dissertation work, a good and logical presentation of the material is achieved. The work is structured as follows: introduction, three chapters, conclusion, literature and applications. The results of the study are illustrated in 26 tables, 15 figures and 11 applications. A list of abbreviations is presented.

For the purpose of the scientific research, a methodology is applied, which includes a system of research methods. The following main methods were used: system-structural analysis, methods of comparative, historical and logical, quantitative and qualitative analysis, analysis and synthesis, expert assessments, SWOT analysis, etc. The applied methodology is based on scientific research, political documents, strategies of national and international organizations, etc. regarding the role of the military sector in ensuring national security, economic development, military cooperation and partnership. Multiple approaches and theories were used, such as the theory of the balance of power; the theory of the balance of threats; the theory of the security dilemma; the theory of perception, etc. The main hypothesis on which the study is based is that the security of the country at the national and regional level is determined both by the development of its own military sector and by the advantages of international military cooperation.

The purpose of the dissertation work is clearly and specifically formulated, namely, revealing the theoretical and practical foundations for the development of international military cooperation between the countries of the Baltic-Black Sea region. Three tasks have been set to fulfill the goal.

The subject and object of the study are logically related to the main hypothesis, goal and tasks.

Despite the existing limitations of the study, caused by the peculiarities of implementing the concept of strengthening military cooperation of the Baltic-Black Sea region and, in particular, the economy of Latvia, the results and assessments obtained are an objective basis for achieving the goals and tasks of the study.

The first chapter examines the theoretical foundations of the essence and will of military and economic cooperation between states. Particular attention is paid to the characteristics of the national security system, the military sector and military-economic cooperation as a factor in ensuring national security.

The second chapter provides an analytical assessment of the development of cooperation between the countries of the Baltic-Black Sea region based on a comparative characteristic of the economic and military sectors. The main geopolitical and economic prerequisites for the creation of the BSSR are analyzed.

The third chapter examines the prospects for the development of the economic and military potential of the Baltic region and Latvia in particular, as part of the system of regional and collective security.

I believe that the general characteristics and structure of the dissertation work meet the requirements for the implementation of the goal and the tasks set.

3. Characteristics of the scientific and applied scientific contributions in the dissertation work. Reliability of the material

I accept the scientific and applied scientific contributions in the dissertation work indicated by the doctoral student.

I definitely believe that the content of the dissertation work and the results of the independently conducted research provide grounds to highlight the following main scientific and applied scientific contributions:

Scientific contributions

- Based on a thorough critical analysis of contemporary theories and practices, theoretical views on military cooperation, partnership, as a basis for protecting national and regional security, have been revealed and enriched. On this basis, the need to build a new system of collective security of the countries of the Eastern European region is justified.

- New knowledge is revealed about military-economic cooperation between the countries of the Baltic-Black Sea region, based on the developed proposals for achieving common interests through coordination of security policy and economic development.

Among the **scientific and applied contributions**, I will highlight:

- A model for military-economic cooperation of the countries of the Baltic-Black Sea region with a scientifically substantiated hierarchical structure has been developed.

- Specific methodological approaches have been proposed for determining the share and forms of military-economic cooperation of the countries of the Baltic-Black Sea region.

- The conceptual platform of the strategy of Latvia for sustainable economic development in the context of cooperation of the countries of the Baltic-Black Sea region has been scientifically substantiated.

4. Evaluation of the scientific results and contributions of the dissertation

The dissertation contains valuable ideas, results, views, and specific recommendations for practice, which can be successfully used by military experts of the countries of the Baltic and Black Sea regions to deepen and strengthen military-economic cooperation, through the creation of the BES as a military strategy and response to the emerging global and regional changes. The obtained analytical results not only enrich the existing knowledge, but also contain new views

and methodological approaches for the development of new forms of cooperation within the framework of the existing and the creation of new military alliances of the countries of the Baltic-Black Sea region. In the context of the problems in the modern system of European and global security, the proposal for the formation of an alliance between the countries of the Baltic-Black Sea region is of strategic importance for ensuring the military-economic security of the region. The scientific justification for the formation of such an alliance leads to the unification and enrichment of the region's resources and contributes to the specialization of countries in the new conditions of the digital economy. The analytical assessments and comparative characteristics made in the dissertation work of the development and scale of the military sector of the countries have a high practical value for ensuring security in modern conditions, as military, economic and other forms of cooperation are sought. On these issues, the doctoral student presents and defends his ideas, views and specific proposals for improving the national development strategy of Latvia. The main tasks and guidelines for Latvia's participation in the BSES, with a view to ensuring collective security, are also determined.

We can summarize that the results of the dissertation research enrich the theory and practice of issues of national and economic security in a regional and global context.

5. Evaluation of publications on the dissertation and authorship

In connection with the dissertation work, 6 /six/ scientific articles have been published. Four articles are independent and two articles are co-authored. The articles are published in English. The articles have been published in international indexed journals: IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security (WoS), Three Seas Economic Journal (Baltija Publishing House), Economics and Education (Riga, Latvia), ACCESS to Science, Business, Innovation

in Digital Economy (Bulgaria) and a collection of conference reports. No citations by other authors are indicated. The published scientific articles are related to the topic of the dissertation work.

The total number of points from the scientific publications is 50. The doctoral student not only meets, but exceeds the national minimum scientometric indicators for acquiring the ONS "doctor".

6. Literary awareness and competence of the doctoral student

During the study, 293 literary titles in English and Russian were studied. The rich set of literary sources, the critical analysis of various definitions, theoretical concepts, practical models of the national security system unambiguously show that the dissertation is the result of in-depth study and research. This allowed the doctoral student to examine the problem of security and the possibilities for cooperation of the countries of the Baltic-Black Sea region from various aspects - military, economic and political.

The literature used is up-to-date and directly related to the topic of the dissertation. A unified citation approach has been adopted. In brackets, the cited literary sources are correctly indicated by year, which facilitates the reference to the relevant authors.

It is noticeable that the doctoral student has good theoretical and practical training and in-depth knowledge of the processes of international military and economic cooperation between the countries of the Baltic-Black Sea region. The scientifically substantiated conclusions and inferences made after each chapter demonstrate the doctoral student's ability to analyze, creatively interpret and summarize the results obtained, expressing his own attitude, subordinate to the goals and objectives of the research.

In conclusion, I can note that the doctoral student demonstrates good knowledge of the issues and various research aspects of the dissertation problem. The achieved results show that the doctoral student has good theoretical preparation, solid practical knowledge and skills, which have allowed the independent conduct of the scientific research.

7. Evaluation of the abstract

The abstract correctly and accurately reflects the structure and content of the dissertation work. It includes the main sections of the dissertation, results of the research, conclusions, scientific and applied scientific contributions and scientific publications.

8. Critical remarks

I have no significant critical remarks on the dissertation research. As a recommendation to the doctoral student in his future work, I would indicate that he deepen the study of the researched topic, since its relevance and significance will increase.

I recommend that the doctoral student publish the results of the dissertation work in global databases (Scopus /Web of Science).

9. Personal impressions and other issues on which the reviewer believes he should take a position

I do not know the doctoral candidate personally and have no personal impressions of his scientific development.

10. Conclusion

Given the merits of the dissertation, the relevance and significance of the research problem, the need to seek opportunities for military-economic cooperation of the countries of the Baltic-Black Sea region, the good theoretical and practical level and the ability of the doctoral student to carry out research activities, it can be summarized that the presented dissertation meets the normatively established criteria and scientometric indicators for awarding the scientific degree "doctor".

11. Evaluation of the dissertation work

Considering the scientific merits, scientific and scientific-applied contributions of the dissertation work, I give a positive assessment of the dissertation work presented for public defense and propose to the Honorable Scientific Jury to award **KASPARS KIXTE** the educational and scientific degree "**Doctor**" in the Field of Higher Education 3. Social, Economic and Legal Sciences, Professional Field 3.7. Administration and Management, Doctoral Program: "Organization and Management Outside the Sphere of Material Production (Security and Defense)".

19.12.2025

city of Veliko Tarnovo

Reviewer:

/Prof. Dr. Nelly Bencheva /